

Анотація

И.М.Шоробура, Л.В.Бернадская

Составные педагогической системы В.А.Сухомлинского

В статье рассматриваются составные педагогической системы В.А.Сухомлинского. Особенное внимание В.А.Сухомлинский уделял педагогической культуре учителя. Творческое наследие В.А.Сухомлинского для современного поколения учителей является источником развития и повышения профессионального педагогического мастерства.

Ключевые слова: школа, педагогическая система В.А.Сухомлинского.

Summary

I.M.Shorobura, L.V.Bernads'ka

Components of V.O.Sukhomlyns'kyi Pedagogical System

Components of V.O.Sukhomlyns'kyi pedagogical system are considered in the article. V.O.Sukhomlyns'kyi paid considerable attention to the pedagogical standards of a teacher. His creative heritage is the source of development and improvement of pedagogical skills for the modern teachers generation.

Key words: school, hedagogical conception of V.O.Sukhomlyns'kyi.

Дата надходження статті:

„12” серпня 2011 р.

УДК 37.018.2

В.Ю.ЩЕРБИНА,
аспірант
(м.Херсон)

Дошкільне виховання дітей у сім'ї в спадщині В.Сухомлинського

У статті на основі педагогічної спадщини В.Сухомлинського досліджено родинновиховний концепт підготовки дитини до школи. Розкрито суть принципу опори на позитивні взаємостосунки у сім'ї, проаналізовано роль батька та матері у процесі соціалізації дошкільняти, вивчено основні засоби виховного впливу на дитину дошкільньому віці.

Ключові слова: родинновиховний концепт, сімейне виховання, дошкільний вік, батьки, родинне життя.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Педагогічна спадщина великого Учителя В.Сухомлинського – це невичерпне джерело народної мудрості, досвід взаємодії школи і сім'ї у надважкому і надважливому процесі – вихованні дитини. У доробку педагога можна віднайти відповіді на питання, що цікавлять батьків та вчителів; зрозуміти поведінку дитини у різних ситуаціях; вивчити методику виховання в особливий для кожної людини період – вік дошкільного дитинства, коли сім'я відіграє провідну роль у психологічному, моральному, естетичному, розумовому, фізичному становленні дитини.

В.Сухомлинський не міг залишитися осторонь цього дуже важливого і цікавого періоду людського життя. Він був переконаний, що в свідомості людини закарбовуються спогади дитинства, назавжди зберігаються відчуті в дитинстві яскраві картини та образи.

Аналіз досліджень і публікацій... Питанню дошкільного виховання дітей, висвітленню різних аспектів взаємодії школи і сім'ї на основі педагогічної концепції В.Сухомлинського приділяли свою увагу чимало сучасних педагогів та істориків педагогіки. Серед них називаємо А.Богуш, що визначила такі педагогічні концепти: дитиноцентризм, природодоцільний, лінгводидактичний та родинновиховний концепти у спадщині В.Сухомлинського [1, с.5]. Крім неї, особливості виховання дітей-дошкільників досліджували Н.Рогальська, Н.Гарань, Т.Кочубей та багато інших.

Формулювання цілей статті... Метою даної наукової розвідки ми спробуємо дослідити один із концептів дошкільного вихованні дитини, а саме – родинно виховний – на основі педагогічної спадщини В.Сухомлинського.

Виклад основного матеріалу... Згадуючи своє власне дитинство, педагог писав: „Когда я припоминаю свое детство, в памяти моей всплывает то солнечное утро с дремучими вербами над тихим прудом, то тревожный шелест тополей над грозой, то куст калины с красными гроздьями, горящими на желтом лугу, то горячий летний день в поле” [2, с. 38]. І все це на фоні дорогого материнського обличчя: „... тревожные и задумчивые глаза матери сопровождают все мои воспоминания о том, что окружало меня в годы детства” [2, с.38-39].

Мати і батько – саме ті люди, які роблять дитину щасливою, без яких дитинство було б не періодом пізнання світу, відносин між навколишніми, смислу і сенсу існування, чарівності реальності, а періодом страждань та мук. Саме сім'я – те джерело, з якого дитина черпає сили для

свого життя, натхнення для уявлення. Саме в родині основи розумового виховання дають змогу зрозуміти всю складність існування. У сім'ї народжується, виростає любов до батька і матері, яка згодом обов'язково переростає у любов до ближніх, до оточення, до країни, до всіх людей загалом; пошана до всього рідного, захоплення прекрасним, гордість за свій народ.

Але як виховати дитину, яка б мала всі вищеперераховані якості? На це питання ми знаходимо відповідь у „Батьківській педагогіці” В.Сухомлинського. Педагог відповідає на питання, що ставлять собі батьки, що хочуть виховати свою маленьку дитину, підготувати її до школи незалежно від часу, місця, країни.

Виховання дітей – це віддавання духовних сил. Людину ми творимо любов'ю – любов'ю батька до матері і матері до батька, любов'ю матері і батька до людей, глибокою вірою в красу і гідність людини. Чудові діти виростають у тих сім'ях, де батько і мати по-справжньому люблять одне до одного і водночас люблять і поважають людей. „Я відразу бачу дитину, в якій батьки глибоко, сердечно, красиво, віддано люблять одне одного. У цієї дитини – мир і спокій в душі, глибоке душевне здоров'я, щиросердна віра в добро, віра в красу людську, віра в слово вихователя” [3, с.413]. Вплив сім'ї на дитину настільки великий, що людина відчуває, несе в собі протягом усього життя. Починає дитина пізнавати світ людини з батька і матері, далі учитель разом з батьком і матір'ю веде її по першій стежці життя.

У своїй школі В.Сухомлинський створив культ Матері, дух високого ставлення до жінки. Мати – це джерело людського життя і краси, найсвятіше і найпрекрасніше у житті людини: „Мать не только носит ребенка под сердцем, – писав В.Сухомлинський, – она дает ему жизнь, недосыпает ночей, чтобы дитя было здоровым, жизнерадостным, счастливым. Мать – это самый важный животворный корень, который дает человеку силу, мудрость, нравственное богатство” [2, с. 79].

Значну роль В.Сухомлинський відводив батькові. Його роль визначалася єдиним словом – відповідальність. Справжній батько – особистість сильна, яскраво виражена, людина мужня і мудра. Мужність чоловіка, батька, на думку В.Сухомлинського, полягає в умінні захищати і оберігати жінку і дітей [6, с.438]. Могутня духовна сила виховання закладена в тому, що діти вчаться дивитися на світ очима батька, вчаться у батька поважати, шанувати матір, бабусю, жінку. „Батько прийшов з роботи – і перше, про що він запитує – як здоров'я його бабусі, матері і жінки” [6, с.438].

Сім'я, в основі якої єднання „батько-мати-дитина”, приречена на успіх. У ній на основі любові, взаємоповаги дитина ввійде в шкільне життя підготовленою. Педагог був переконаний, що дуже важливо не втратити золоті роки дитинства, адже саме в цей період „... ребенок не только утешается радостями, созданными для него родителями, но и сам создает радости для отца и матери” [2, с.80].

Мистецтво виховання в сім'ях полягає в тому, що моральне багатство твориться взаємовідносинами, де тісно переплітаються добро і любов з суворим обов'язком і працею, з особистим прикладом. „Поважайте, діти, матір і батька, дорожте ними, бережіть їх; вони дали вам життя, вони творять для вас радість і щастя – цю думку ми внушаємо дітям, розповідаючи про їм про працю і тривоги матерів і батьків, про безсонні ночі біля дитячого ліжка” [2, с.79].

Визначений у спадщині В.Сухомлинського дослідницею А.Богуш принцип опори на позитивні взаємостосунки у сім'ї є одним з провідних у процесі становлення кожної дитини. Навчання готовності до мудрої батьківської любові, що є основою сімейного виховання дошкільнят, на тверде переконання В.Сухомлинського, полягає у тому, аби батьки і матері певною мірою розкрили перед своїми дітьми джерела їх радісного життя. Взаємоповага в родині базується на знанні того, що є добро, благо для дітей, яка його суть, його походження: „Добро и благо, созданное для ребенка, он будет воспринимать как нечто само собой разумеющееся, пока сам не поймет великую человеческую радость – радость творения добра для других людей” [2, с.89].

У процесі сімейного виховання у дитини формуються основні цінності, якими вона має дорожити, – любов до батьків, рідних, взаємоповага, бажання прийти на допомогу у будь-яку хвилину. Діти вчаться цінувати бажання і прагнення батьків. Любов дітей до матерів і батьків – це радість затрати духовних сил в ім'я того, щоб принести щастя улюбленій людині.

Розробивши систему підготовки дітей до школи, В.Сухомлинський важливе місце у ній відводив саме взаємостосункам у родині. Педагог у „Школі радості під блакитним небом” намагався віднайти якнайбільше інформації про дитину, про її батьків, про стосунки між ними, адже „...дитина – дзеркало морального життя батьків” [4, с.28]. Учителі прагнули зрозуміти, чим живе дитина, як вона мислить, що відчуває, як сприймає дійсність: „Виховувати – це насамперед знати дитину, а щоб знати – треба постійно бачити, вивчати, без знання дитини, без глибокого розуміння всієї складності явищ, які відбуваються в її душі, виховання стає сліпим і тому беззмистовним” [5, с.204]. Залучаючи батьків до занять у „Школі радості”, В.Сухомлинський не

лише озброював їх знаннями з педагогіки та психології, а й прагнув до того, щоб вони краще розуміли свою дитину.

Найкращим джерелом народної мудрості В.Сухомлинський вважав казку. Саме вона сприяє розвитку уяви, моральному, розумовому, естетичному становленню дитини. Почута з вуст батьків казка має найвищу силу.

В.Сухомлинський вважав, що наші батьки через казку, слово передають нащадкам свої заповіді, любов до рідної землі. На думку педагога, казка – це „благодатне джерело виховання любові до Батьківщини, яке нічим не можна замінити”, „творіння народу”, „духовні багатства народної культури, пізнаючи які, дитина пізнає серцем життя народу”, „активна естетична творчість, що захоплює всі сфери духовного життя дитини – її розум, почуття, уяву, волю [4, с.177, 178, 184]. В.Сухомлинський, аналізуючи організаційні та змістові засади Кімнати казки, зауважив, що серед казок різних народів пріоритетними для нас мають бути українські народні казки. Тут, у Кімнаті казки, вперше інсценізувалася українська народна казка про Рукавичку. Створені у Павлівській школі Кімната казки, ляльковий театр і драматичний гурток, як і багато інших оригінальних заходів, сприяли відтворенню, збереженню і передачі українських традицій, тому вони варті впровадження в сучасній школі.

Обґрунтування педагогом ідеї про неперевершене значення народної казки у вихованні дитини сягає у його власне дитинство – незабутні враження від казок бабусі Марії. Особливо запам'яталася казка про Працьовитого і Ледачого, в якій возвеличувалася людська праця [3, с.518]. Ефективним методом усебічного розвитку дитини було колективне складання казок, що практикувалося вчителем. „Творення казки – найщасливіші хвилини мого духовного спілкування з дітьми, а для них – незрівнянна радість мислення” [3, с.510]. В.Сухомлинський вважав, що без казки неможливо уявити інтелектуальних взаємин між дітьми: без захоплення казкою немає колективного переживання; без творення казки дитині недоступні радість, одухотворення думкою. „Казка – це колиска думки, зумійте поставити виховання дитини так, щоб вона на все життя зберегла хвилюючі спогади про цю колиску” [3, с.520].

Пізнання світу дитиною – процес, який батьки не мають права пропустити. Не задовольнивши пізнавальної активності дошкільнят, вони загальмують у ній розвиток спостережливості, уваги, пам'яті, мислення. Окрім того, що батькам заборонено пропускати цей процес, вони ще повинні своєчасно впливати на розвиток їх розумових здібностей, контролювати цей його: „Коли дитина опиняється віч-на-віч з синіми сутінками, із струмком, що пурхає у балці, з метеликом, що пурхає над квіткою, внутрішній духовний світ маленької людини відкривається перед вами тоді, коли ця людина напружує розумові зусилля...” [5, с.204].

Висновки... Підготовка дитини до школи – досить складний і клопіткий етап в її житті. Розвиток здібностей, пізнавальної активності, розумових якостей, фізичного стану, морального вигляду – все це мають контролювати батьки – саме завдяки їм, завдяки любові до дитини, вона матиме змогу з широко розплющеними очима вступити у світ школи.

Поради В.Сухомлинського, що стосуються загальнолюдських цінностей, залишатимуться актуальними доти, доки існуватиме сім'я, школа, батьки і діти. З педагогічного доробку педагога ще довго черпатимуть знання та мудрість наступні покоління.

Список використаних джерел та літератури:

1. Богуш А. М. Трансформація педагогічної парадигми В. О. Сухомлинського в методиці виховання дітей дошкільного віку / А. М. Богуш // Вісник Черкаського університету. Серія Пед. науки. Ч.ІІ. / Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького. – Черкаси, 2010, С. 5–8.
2. Сухомлинський В. О. Родина в серці / В. О. Сухомлинський. – М. : Молодая гвардия, 1978. – 175 с.
3. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу / В. О. Сухомлинський / Вибрані твори : в 5-ти т. – К. : Рад.школа, 1976 – Т. 1. – 1976. – 656 с.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський / Вибрані твори : в 5-ти т. – К. : Рад. школа, 1976 – Т. 3. – 1976. – С. 9–279.
4. Сухомлинський В. О. На нашій совісті – людина / В. О. Сухомлинський / Вибрані твори : в 5-ти т. – К. : Рад. школа, 1976 – Т. 5. – 1976. – С. 203–217.
5. Сухомлинський В. О. Моральні цінності сім'ї / В. О. Сухомлинський / Вибрані твори : в 5-ти т. – К. : Рад.школа, 1976 – Т. 5. – 1976. – С. 436–440.

Анотація

В.Ю.Щербина

Дошкольное воспитание детей в семье в наследии В.Сухомлинского

В статье исследован семейно воспитательный концепт в подготовке ребенка к школе, исходя из педагогического наследия В.Сухомлинского. Раскрыто суть принципа опоры на позитивные взаимоотношения в семье, сделан анализ роли отца и матери в процессе социализации дошкольника, изучено основные средства воспитательного влияния на ребенка в дошкольном возрасте.

Ключевые слова: *семейновоспитательный концепт, семейное воспитание, дошкольный возраст, родители, семейная жизнь.*

Summary
V.Yu.Shcherbina

Pre-School Education of Children in the Family in V.O.Sukhomlyns'kyi's Heritage

Family educational conception in preparation of a child to school on the basis of V.O.Sukhomlyns'kyi's pedagogical heritage has been studied in the article. The essence of the principle of support to the positive relations in the family has been revealed. The analysis of the role of a father and a mother in the process of socialization of a child of pre-school age is done. Basic means of educational influence to the child in pre-school age have been studied.

Key words: family educational conception, family education, pre-school age, parents, family life.

Дата надходження статті:

„2” вересня 2011 р.

УДК 378.14

С.І.ЯКИМЕНКО,

доктор наук у галузі освіти, професор
(м.Миколаїв)

Досвід минулого – реалії сьогодення

В статті автор розкриває питання інтегрованої технології в дошкільному навчальному закладі та середній загальноосвітній школі I ступеня.

Ключові слова: дитинство, дитина, технологія, інтеграція, виховання.

Все частіше і частіше ми чуємо слова: діти врятовують людство. Цей мотив вічний. Дитина – це міра всіх речей, прототип добра і краси. Тому знамените „краса врятує світ” звучить, як діти врятовують світ.

Діти – наше майбутнє, наші потенційні можливості і наші людські ідеали у майбутньому. Що ж таке дитинство? Який шлях дитини до гармонії?

„Дитинство – найважливіший період людського життя, не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя. І від того, як пройшло дитинство, хто вів дитину за руку в дитячі роки, що увійшло до його розуму і серця з навколишнього світу, – від цього у вирішальній мірі залежить, якою людиною стане сьогоднішній малюк” (В.О.Сухомлинський).

Дитинство – особливий психічний стан, говорять філософи. Це людський стан повний неприборканої енергії, наповненої грою фізичних і інтелектуальних сил. А енергія ця особлива – енергія зростання, енергія нездоланності.

Дитина живе, а не виховується. Чим яскравіше її життя, тим більше позитивних емоцій, тим повноцінніше і здоровіше виховання.

Взагалі-то дитина сама творить своє виховання. Але допомогти їй ставити перед собою задачі і надзадачі покликані дорослі люди, наставники, старші товариші, батьки, педагоги.

Мета. Важливо, щоб кожна дитина шкільного віку складала свій план життя, в якому неодмінно були б елементи загального і професійного розвитку, заняття спортом, працею, мистецтвом. І неодмінно – надзадача. Неодмінне випробування: що я можу? На що я здатний?

Один мудрець якось сказав: „Чого там мудрити з вихованням. Все дуже просто – наповнюйте душу дитини прекрасним – і вона буде вихованою”.

Тут не можна не погодитися з самим принципом – виховувати на прекрасному, на високому. Дитина не може розвиватися без фантазії, без мрії, без трепетної ніжності, які закладені в художній творчості.

„Дитина, за своєю природою допитливий дослідник, відкривач світу. Так нехай перед ним відкривається чудовий світ в живих фарбах, яскравих і трепетних звуках, в казці і грі у власній творчості, у красі, що надихає його серце, у прагненні робити добро людям. Населяючи навколишній світ фантастичними образами, створюючи ці образи, діти відкривають не лише красу, але і істину”. (В.О.Сухомлинський).

Наше майбутнє ближче до нас, ніж ми думаємо. Воно сміється, плаче, ставить питання, примушує шукати відповіді на ці питання – це майбутнє – наші діти. Кожне цивілізоване суспільство замислюється про своє майбутнє.

Яким воно буде? Чи збережуться традиції? Чи оберігатимуться пам'ятники архітектури, природи? Чи продовжиться передача з покоління в покоління того, що століттями накопичено до нас? Цим містком завжди була і залишається – ШКОЛА.